

BEŞİR AYVAZOĞLU'NUN AŞK ESTETİĞİ KİTABI ÜZERİNE

Emrah GÜLÜM*

1. Beşir Ayvazoğlu'nun Öz geçmişi ve Eserleri¹

Foto 1: Beşir AYVAZOĞLU (Fotoğraf: Kürşat Bayhan); Zaman Gazetesi Arşivinden, Fatih Vural²

Asıl ismi "Beşir Ayvaz" olup 11 Şubat 1953 tarihinde Sivas'ın Zara ilçesinde doğmuştur. Sivas'ta ilk ve orta öğreniminin ardından 1975'te Bursa Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü tamamlamıştır. 1976'dan itibaren çeşitli liselerde Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapmış, TRT'de uzman olarak çalışmıştır. Lise yıllarında mahallî gazetelerde amatör olarak yürüttüğü gazetecilik mesleğine *Hergün*, *Tercüman*, *Türkiye*, *Zaman* ve *Yeni Ufuk* gazeteleriyle ve *Aksiyon* dergisindeki köşe yazarlığı ve yöneticiliği ile devam etmiştir. 1985-1991 yılları arasında *Tercüman* gazetesinin "Kültür-Sanat" köşesinin yönetmenliğini yapmıştır. *Yeni Ufuk* gazetesinde ise genel yönetmen olarak çalışmıştır. *Dergâh*, *Kubbealtı Akademi*, *Hareket*, *Hisar*, *İzlenim*, *Türk Edebiyatı*, *Türkiye Günlüğü*, *Yeni Türkiye* gibi dergilerde birçok deneme ve makale yayımlamıştır. Bir ara Kültür Bakanlığı danışmanı olarak da görev yapmıştır.

* Arş. Gör.; Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, emrahgulum.tde@gmail.com.

¹ Yazarın öz geçmişi kendi kitabındaki ve http://www.idefix.com/kitap/besir-ayvazoglu/urun_liste.asp?kid=2360 adresindeki bilgilerden derlenmiştir.

² "Beşir Ayvazoğlu: Kahveniz Nasıl Olsun" adlı 15 Ocak 2012 tarihli röportajdan alınmıştır.

ADTYK Atatürk Kültür Merkezi, İstanbul Şehir Tiyatroları Repertuar Kurulu, TDV İslâm Ansiklopedisi Türk Dili ve Edebiyatı Merkez İlim ve Redaksiyon Kurulu üyeliklerinde bulunmuştur. Ayrıca CNN Türk'te Hilmi Yavuz'la birlikte iki yıl “Gökkubbemiz” adlı kültür programını hazırlamış ve Kasım 2001 - Temmuz 2005 tarihleri arasında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyesi olarak görev yapmıştır. TRT 2'de “Bir Tepeden” adlı bir kültür programı hazırlayan yazar, halen *Türk Edebiyatı Dergisi*'nin genel yayın yönetmenliğini yürütmekte ve *Zaman* gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Yazar, Türkiye Yazarlar Birliği, İLESAM, Çocuk Vakfı ve Sezer Tansuğ Kültür ve Sanat Vakfı'nın kurucu üyeleri arasında yer alıp Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin de üyesidir. Yazarın ayrıca şiir, deneme, araştırma, inceleme ve biyografi alanında yayımlanmış çok sayıda kitabı ve çeşitli alanlarda birçok ödülü bulunmaktadır.

Yazarın bazı eserlerinin listesi aşağıdaki gibidir:

- *Yunus, Ne Hoş Demişsin (2014),*
- *Aşk Estetiği (1982),*
- *Ateş Denizi (2013),*
- *Geceleyin Dersaadet (2013),*
- *Dünyayı Güzelleştirmek: Turgut Cansever'le Konuşmalar (2012),*
- *Üçüncü Tepede Hayat: Beyazıt Meydanı'nın Derin Tarihi (2012),*
- *Gel Söyleşelim Cümle Geçen Demleri (2012),*
- *Kahveniz Nasıl Olsun (2011),*
- *Malik Aksel: Sanat ve Folklor (2011),*
- *Malik Aksel: Evimizin Ressamı (2011),*
- *Malik Aksel: Anadolu Halk Resimleri (2010),*
- *Malik Aksel: Sanat Hayatı (2010),*
- *Malik Aksel: Türklerde Dini Resimler (2010),*
- *Divanyolu (2003),*
- *Kayıp Şiir (2009),*
- *Dersaadet'in Kalbi Beyazıt (2009),*
- *Tanrıdağı'ndan Hıra Dağı'na (2009),*

- *Yahya Kemal: Eve Dönen Adam (2008),*
- *Alatav'dan Şardağı'na Kültür Coğrafyamızda Gezintiler (2008),*
- *Siretler ve Suretler (1999),*
- *Peyami: Hayatı, Sanatı, Felsefesi, Dramı (1998),*
- *Florinalı Nâzım (2007),*
- *Ney'in Sırrı (2007),*
- *Defterimde Kırk Suret (2007),*
- *1924: Bir Fotoğrafın Uzun Hikâyesi (2010),*
- *Güller Kitabı (1992),*
- *Kuşunun Son Şarkısı (2006),*
- *Bozgunda Fetih Rüyası (2001),*
- *Büyük Ağa Tarık Buğra (2006),*
- *Ömrüm Benim Bir Ateşi: Ahmet Haşim'in Hayatı, Sanatı, Estetiği, Dramı (2000),*
- *Derkenar (2006),*
- *Doğu-Batı Arasında Peyami Safa (2000),*
- *Şehir Fotoğrafları (1997),*
- *Bir Fotoğrafın Aynasında İstanbul'un Meşhur Edebiyatçıları (2009),*
- *Mevlana ve Günümüz Türkçesi ile Şiirleri (2007),*
- *İki Dost Şair: Tarancı ve Saba Mektupları (2010),*
- *3. Selim (İki Asrın Dönemecinde İstanbul) (2010),*
- *Türk Ebrusu'nda Düzgünman Ekolü (2010),*
- *Altın Kapı: Makale ve Denemeler (2001),*
- *Altı Çizili Satırlar (1997),*
- *Geleneğin Direnişi (1996),*
- *Şiirler (1996),*
- *Şeyh Gâlib Kitabı (1995),*

- *Ateş, Çiçek, Lale* (2003),
- *Yaza Yaza Yaşamak* (1999).

2. Aşk Estetiği İncelemesi

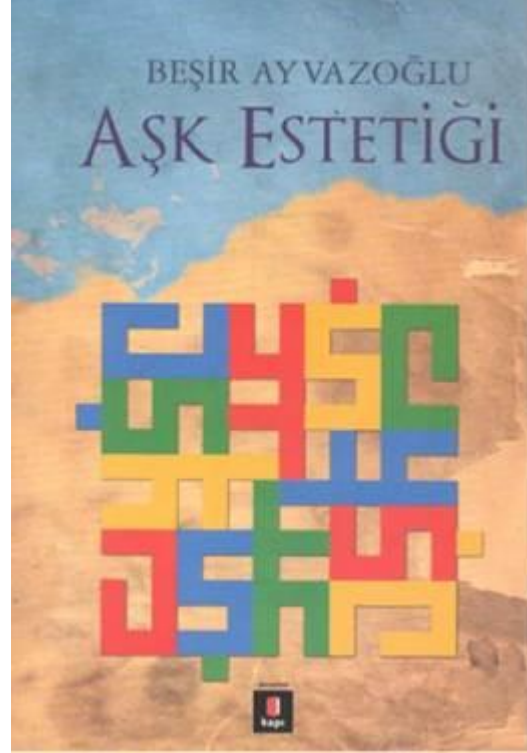
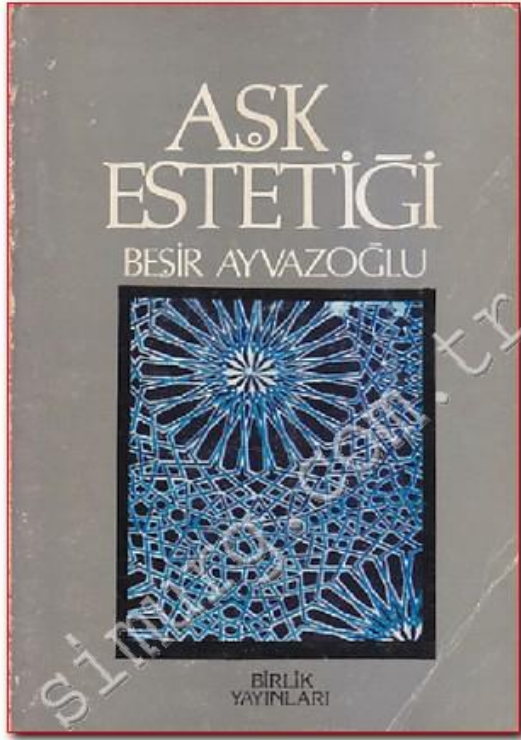

Foto 2 ve 3: *Aşk Estetiği* adlı eserin (1982 ve 2013) ön kapak görüntüleri

- *Aşk, bir medeniyet yıldızına nasıl dönüşür?*
- *İslam inanç ve kültürü kendi medeniyet estetiğini nasıl inşa etti?*
- *Müzik, mimari, süsleme sanatları, şiir, edebiyat, güzelliğin sırrını keşfetmek için hangi eşiklerden geçti?*
- *Dünün poetik ve estetik mirası nasıl ve kimler tarafından devralındı, hangi krizleri yaşadı?*

Tüm bu sorulara cevap veren bir çalışma olan *Aşk Estetiği* ilk olarak 1982 yılında Birlik Yayınları tarafından basılmıştır. İlk baskılarında *Aşk Estetiği: İslam Sanatlarının Estetiği Üzerine Bir Deneme* adıyla basılan ders kitabı niteliğindeki bu eser, alanında kaynak bir kitap olarak kullanılmıştır. Daha sonra 2013 yılında Kapı Yayınları tarafından düzenlenmiş ve ilk baskısı yapılmıştır.

Edebiyat başta olmak üzere sanatın her dalı için temel olan “Estetik” kavramına farklı bakış açılarıyla yeni bir anlam ve boyut kazandıran Ayvazoğlu, bu bakış açılarını kitabının en

başında “Ön söz ve Giriş Yerine: Aşk Estetiğinin Hikâyesi” (s. ix) bölümünde özetler ve böyle bir eseri kaleme almaya kendini neden mecbur hissettiğini okuyucuyla paylaşır. Karahisarî'nin “Besmele” çiziminin fotoğrafıyla başlayan bu bölüm, altı kısa parçadan müteşekkildir. Her bölümde yazarın eseri yazmaya nasıl karar verdiği, hangi eserlerden, yazılardan, isimlerden etkilendiği ve beslendiği, eseri hangi amaçla yazdığı ve ulaşmak istediği hedefi, eserin hangi şartlarda kaleme alındığı, son hâlini alırken hangi safhalardan geçtiği ve son hâlini almasında katkısı olanların kimler olduğu anlatılmıştır.

Giriş bölümünden sonra gelen ve kitabın ana bölümü olan kısım ise altı ana ve bir ek bölümden meydana gelmektedir. Eserin ilk yayımlandığı dönemlerde kitapta mevcut olmayan “ek bölüm”, daha sonraki yıllarda yeniden düzenlenen ve baskıya hazırlanan eserin sonuna dâhil edilmiştir.

Mevlânâ'nın meşhur *Mesnevi*'sinin ilk beyti³ ve Divriği Ulucamii portalinden bir detayın fotoğrafıyla başlayan ve “Temel Düşünce” adını taşıyan “Birinci Bölüm” (s. 1), “Cihanın Cânını Aramak”, “Mimesis”, “Tasvir Yasağı” ve “Soyutlama ve *Einfühlung*” alt başlıklarını taşımaktadır. Ayvazoğlu bu bölümde, Mevlânâ'dan Rönesans'a kadar geniş bir yelpaze dâhilinde sanat hakkındaki genel kaidelere örnekler yoluyla açıklık getirmektedir.

Şeyh Gâlib'den bir beyit⁴ ve Seyyid Lokman'ın *Zübdetü't-Tevârih* adlı eserinden “Âdem ile Havva” minyatürü ile başlayan ve “Hüsn ü Aşk” adını taşıyan “İkinci Bölüm” (s. 37), “Cinsiyet, Aşk ve Sanat”, “Aşk'ın Kısa Tarihi”, “Gizli Hazine” ve “En Güzel Kıssa” alt başlıklarını taşımaktadır. Eserin bu bölümünde “Aşk ve Güzellik” kavramlarına sanat, din, felsefe, tasavvuf ve Kur'an açısından bakılmış ve aşk ile güzelliğin, farklı alanlara göre tanımları yapılmıştır.

Neşâtî'den bir beyit⁵ ve Karatay Medresesi'nin tavan süslemesinin fotoğrafı ile başlayan ve “Nakş-ı Ber-âb” adını taşıyan “Üçüncü Bölüm” (s. 67), “Gerçekliğin Kavranışı”, “Nukûş-ı Suver-i Âlem”, “Göklerin ve Yerin Nuru”, “Tenevvü” ve “Gölge Gerçeğin Payı” alt başlıklarını taşımaktadır. Bu bölümde gerçeklik kavramı, vahdet-i vücud, nur ile perspektif ilişkisi, sanatçıların özgünlüğü–eserlerin çeşitliliği ve sembolizmin sanata katkısı anlatılmıştır.

Bahayî'den bir beyit⁶ ve Elhamra Sarayı'ndan sütun işlemlerin fotoğrafıyla başlayan ve “Füsûn u İşve” adını taşıyan “Dördüncü Bölüm” (s. 103), “Girift Bezeme”, Yıldız

³ *Dinle neyden kim şikâyet etmede / Ayrılıklardan hikâyet etmede* (Ayvazoğlu, 2014: 1).

⁴ *Yek-rengdir zebân-ı hakikatte hüsnî'l-aşk / Bang-i hezar şü'lesidir âteş-i gülün* (Ayvazoğlu, 2014: 37).

⁵ *Âlemi gözden geçir hem-dide ol hurşid ile / Olma Dilbeste yine amma cihânın nakşına* (Ayvazoğlu, 2014: 67).

⁶ *Güzel tasvir edersin hatt u hâl-i dilberi amma / Füsûn u işveye geldikde ey Bihzâd neylersin* (Ayvazoğlu, 2014: 103).

Sistemleri”, “Tezyinîlik”, “Ruhanî Hendese” ve “Mimarî ve Şehir” alt başlıklarını taşımaktadır. Bu bölümde sanat - sanatçı - eser ilişkisi, geometrik şekillerin sanatta uygulanışı, mimarideki üsluplar - süslemeler, yazının - hattın sanattaki yeri ve şehir - din - mimari üçgenindeki bağlantılar aktarılmıştır.

Erzurumlu İbrahim Hakkı’dan bir beşlik⁷ ve Sultanahmet Camii’nden bir iç mekân fotoğrafı ile başlayan ve “Trajik ve Epik” adını taşıyan “Beşinci Bölüm” (s. 145), “Trajediden Kaçmak”, Trajik Kahraman” ve “Kıssadan Hisse” alt başlıklarını taşımaktadır. Bu bölümde trajedi ve komedinin mekâna ve zamana bağlı olarak insan algısı üzerindeki değişimleri ve kahramanla ölüm arasında ortaya çıkan trajik durum açıklanmıştır.

Bâkî’den bir beyit⁸ ve *Divan-ı Muhibbî*’nin ilk sayfası ile başlayan ve “Hoş Sadâ” adını taşıyan “Altıncı Bölüm” (s. 167), eserin ilk baskısındaki son bölümdür ve “Şiir ve Nesir”, “Belâgat”, “Mecazın Boyutları” ve “Ritmin Büyüsü” alt başlıklarını taşımaktadır. Bu bölümde nesrin, şiirin, şairin İslam’daki yeri, belagatin esasları, teşbihin, mecazın yani sembolizm ile retorikün dünyası ve musikinin, ahengin, ritmin, ölçünün şiire katkısı anlatılmıştır.

Kitabın “Ek Bölüm”den önceki son kısmında “Sonuç Yerine” (s. 195) adı altında beş sayfalık bir sonuç metni ve hemen akabinde de Bursa Yeşil Camii portalinden bir detayın fotoğrafıyla birlikte “Kitabiyat” (s. 201) adıyla kaynakçaya yer verilmektedir.

Eserin yeni baskılarında kitaba dâhil edilen ve Kurtuba Camii’nden iç mekân fotoğrafı ile birlikte yazarın röportajlarından dört tanesinin yer aldığı “Ek Bölüm” (s. 211) “Röportajlar” adıyla okuyucuya sunulmaktadır. Bu bölümde Pınar Zengin ile yapılan “Bin Yıl Kültürsüz Yaşamış Bir Topluluk Gibiyiz”; Melek Paşalı ile yapılan “Beşir Ayvazoğlu ile Edebiyatımıza ve Düşünce ve Sanatın Edebiyatımızdaki Yerine Dair”; Nagehan Özdemir ile yapılan “Şehirler Ruhunu Kaybediyor”; ve Evrim Altuğ ile yapılan “Asıl Yaratıcılık, Hürriyet Ortamında Mümkün” adlı röportajların metinleri yer almaktadır.

Eser, sonuna eklenen “Dizin” (s. 247) bölümü ile zenginleştirilmiştir. Ayvazoğlu bu bölümün başında, Allah, İslam, Kuran-ı Kerim, Hz. Muhammed ve tasavvuf gibi çokça zikredilen adları ve kavramları dizine dâhil etmediğini belirttikten sonra alfabetik olarak dizini sıralar.

Daha önce de belirttiğimiz gibi yıllarca ders kitabı niteliğinde okutulan bu eser, alanında çok büyük bir açığı doldurmaktadır. Sanatçıların neyi nasıl anlattıklarının ötesinde hangi

⁷ Hak şerleri hayr eyler / Zannetme ki gayr eyler / Ârif anı seyr eyler / Mevlâ görelim neyer / Neylerse güzel eyler (Ayvazoğlu, 2014: 145).

⁸ Âvâzeyi bu âleme Dâvûd gibi sal / Bâkî kalan bu kubbede hoş bir sadâ imiş (Ayvazoğlu, 2014: 167).

sanatsal ve estetik kaidelerden beslendiklerini örneklerle gözler önüne seren Beşir Ayvazoğlu'nun bu eserinin daha uzun yıllar okunmaya devam edeceği aşikârdır.

Kaynaklar

AYVAZOĞLU, B. (2014). *Aşk Estetiği*. İstanbul: Kapı Yayınları

http://www.idefix.com/kitap/besir-ayvazoglu/urun_liste.asp?kid=2360

<http://sondevir.com/kultur/47519/ayvazoglu-kahveniz-nasil-olsun.html>

<http://static.idefix.com/cache/0/270/25891>

<http://static.idefix.com/cache/0/270/446052>